

Nöden har ingen lag

En berättelse om hur civil olydnad kan rädda liv

Det hände sig en gång på 1970-talet att en ung pappa kom inrusande på en akutmottagning med en liten medvetlös pojke i famnen, under det att han skrek på hjälp. Detta störde till en del ordningen på mottagningen, då han inte hade ringt innan och anmält sin ankomst, som man brukade, eller anlände i ambulans, som man borde göra om det var så bråttom. Då skulle ambulanspersonalen kunnat meddela ankomsten i förväg, för adekvat förberedelse av sjukvårdspersonalen.

Nu blev det ingen diskussion om handläggandet, ty barnet var så litet och så otäckt stilla i armarna på fadern, vars utsägliga skräck kunde tolkas av var och en som arbetade på mottagningen. Hela karln utgjorde sinnebilden för en blandning av vild skräck och ångest, blandad med skuld känslor och en enda stor vädjan om hjälp. Han sprang emot personalen, med armarna framsträckta, bärandes den lille, som ville han lämna över till någon annan att göra allt bra. Genom ett lika tydligt kroppsspråk visades mannen fram till den jourhavande doktorn, som utan mellanhänder fick den lille i sina armar.

Pojken vågde inte mycket, hans tyngd var knappt förnimbar. Den lilla kroppen drog ihop sig då han gjorde krampaktiga försök att andas, under det att han blev blåare och blåare i ansiktet.

Jag tog honom i fötterna med vänster hand och höll honom upp och ned medan jag slog honom hårt i ryggen med den högra handen knuten. Den stackars fadern leddes samtidigt iväg till personalrummet av en handlingskraftig undersköterska.

Då den valda behandlingsmodellen blev resultatlös, rusade resten av oss in på akutrummet där jag tvingade mig till att under några evighetslånga sekunder invänta att den lilla kroppen blev alldeles slapp, så som jag lärt mig, och därefter upprepa ryggbankningen. Då inget främmande föremål uppdagade sig, försökte jag att med Magills tång komma åt det som satt fast under stämbanden, återigen utan resultat. Instrument för nödra-keotomi ordinerades och kom fram på nolltid. Alla var redo för detta, hade nog varit det hela tiden. Utan planerad tanke, kanske normal återhållsamhet inför ett ingrepp som ej var så väl intränat än eller ett instinktivt handlande enligt måttet

»tredje gången gillt«, vände jag åter den nu helt bleka och slappa lilla kroppen upp och ned och gav honom en mycket kraftig dunk i ryggen, varvid en vindruva flög ut ur munnen! Med framtagen mask kopplad till syrgas behövdes bara ett par inblåsningar innan den lille andades själv, började gråta och vaknade upp! Glädjen var enorm hos mottag-

Den lilla kroppen drog ihop sig då han gjorde krampaktiga försök att andas, under det att han blev blåare och blåare i ansiktet.

ningspersonalen! Narkosköterskan övertog övervakningen av gossen medan jag gick mot telefonen för att informera närmaste barnklinik att ett barn behövde deras vård något dygn efter en lyckosam evakuering av främmande föremål i andningsvägarna. Ambulans var redan på plats, förberedd för iltransport.

Då, men först då, erinrade jag mig den stackars fadern, som ännu plågades av ovisshet i personalrummet, och rusade först dit och sade med utandningsluften, innan han hann att lyfta sitt plågade ansikte mot mig: »det gick bra!«. Den enorma förändring som dessa ord utlöste hos denne man följer mig än idag, och jag kände mig så tacksam över att just jag fick ge honom detta besked. Vi delade alla denna glädjens stund med honom, då han fick sin son tillbaka, nu rosig och fin, och själv kunde trösta hans gråt.

Efteråt har jag tänkt många gånger på denne man som i farans stund agerade helt instinktivt med handling istället för att bli handlingsförlamad i en för honom helt ovan situation. Han hade stoppat sina fingrar i barnets mun för att försöka få ut vindruvan som i ett obehållat ögonblick stoppats in. Detta kunde ju efteråt bedömas som oklokt, då åtgärden skulle

Att vara doktor

kunna ha förvärrat situationen. Detta visste ju inte denne arme fader, som istället för att tillkalla ambulans och i avvaktan på denna hjälplöst åse sonens kvävningssdöd, helt sonika bar ut honom till bilen, lade honom i knäet och körde så fort det bara gick till sjukhuset, där hjälp borde gå att få. Så bör man kanske heller inte göra, många invändningar kan göras mot detta beteende. Dock var det just denna snabba åtgärd som, i den rådande situationen, räddade sonens liv och hjärnfunktioner.

Åren har gått och många liknande akuta situationer har jag varit med om. Vårt samhälle omfattas av en mängd spelregler, som rätt använda utgör en trygghet på grund av sin allmängiltighet, så att vi människor kan klara upp de mest skiftande oförutsägbara situationer, t ex där liv och död står på spel. Redan på 1970-talet var den sjukvård som byggdes upp av våra politiker och tjänstemän välregisserad och detaljstyrd. Vi sjukvårdsarbetare hjälpte till att stipulera regler för hur både vi och patienterna skulle uppföra sig, för att önskad effekt skulle uppnås inom de givna ramarna, till allmän båtнад. Att alltför slaviskt följa givna regler för att uppnå denna känsla av trygghet och osårbarhet kan dock verka avtrubbande, så att vi kan komma att sakna fantasi att agera rationellt då reglerna ej räcker till. Händelsen lärde mig att respektera andra människors lösningar på problem som i samhällets ögon kanske kan anses tillhöra sjukvården. Civil olydnad kan ibland kallas sunt förnuft och rädda liv.

Ulla Bergholm
med dr, Järfälla